

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КЛІНІЧНОЇ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ

Матеріали 86-ї підсумкової конференції науковців
Буковинського державного медичного університету

Чернівці, БДМУ
2005

О.М. Рак ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДИЧНИХ І ПАРАМЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВ ІЗ ПОГЛЯДУ СЕМАНТИКИ	191
М.М. Сядоренко ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ....	196
В.Г.Синиця ДО ЕТИМОЛОГІЇ ДЕЯКИХ ПОЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ	201
Н.М. Соловійова, А.М. Семисюк ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТИПОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛЕКСИКИ ПІДМОВИ ПАРАМЕДИЦИНИ	204
А.В.Ткач, Г.В.Навчук ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОМУ АСПЕКТІ.....	208
О.Б. Томілова НЕОЛОГІЗМИ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	215
І.Є. Томка ПРО ВЖИВАННЯ ДЕЯКИХ СУФІКСІВ ПРИ УТВОРЕННІ ФРАНЦУЗЬКИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ	219
В.А.Троянський ПРОБЛЕМА ЛЮДИНОЗНАВСТВА В СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ.....	223
О.В. Шкром'юк ОСОБЛИВОСТІ ФОНЕТИЧНОЇ АСИМІЛЯЦІЇ НІМЕЦЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ.....	227
Л.Б.Шутак УКРАЇНСЬКА МОВА: ДЕРЖАВНА МОВА ЧИ СУРЖИК?.....	230

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДИЧНИХ І ПАРАМЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВ ІЗ ПОГЛЯДУ СЕМАНТИКИ

О.М. Рак

Кафедра іноземних мов
(зав. – доц. О.М. Рак)

Буковинського державного медичного університету

Медична термінологія, яка, без сумніву, є частиною лексико-семантичної системи мови, характеризується як властивостями загальноновживаної лексики, так і відзначається своїми характерними особливостями. Сама ж взаємодія між загальноновживаною лексикою та спеціалізованою (термінологічною) відбувається постійно і навіть посилюється на сучасному етапі розвитку лінгвістики.

Дослідження семантики медичних і парамедичних термінів найбільш ефективно, як вважаємо, може бути проілюстровано на прикладі англійської та французької мов. Проведене на фоні загальноновживаної лексики, воно дало можливість розкрити низку її особливостей. Зокрема із словникових дефініцій лексичних одиниць можна виділити семи, в результаті аналізу яких вдається з'ясувати, що місце лінгвістичних термінів у лексико-семантичній системі мови детермінується трьома вісями координат: розташуванням їх у системі загальноновживаної лексики, специфікою організації термінологічних одиниць у лінгвістичній системі та їхнім співвідношенням у семантичному полі перетину.

Полісемія є найхарактернішою семантичною особливістю досліджуваних медичних і парамедичних лінгвістичних термінів. Аналіз довів доцільність виділення кількох типів термінологічної багатозначності. Один із них стосується зв'язку даних лінгвістичних термінів із термінами інших сфер діяльності людини. У цьому відношенні розрізняємо полісемію: *внутрішню* (всередині самої лінгвістичної терміносистеми) та *зовнішню* (між різними терміносистемами). Прикладом першого типу полісемії може слугувати

англійський термін **contraction** (укр. скорочення), який характеризується такими значеннями: 1) скорочення або зменшення в розмірі (м'язове скорочення); 2) контрактура – болюче або патологічне скорочення, стискання; 3) патологічне наближення нижньощелепової та верхньощелепової кісток до середньої площини [1]. Французький термін **germe** має наступні значення: 1) зародок; 2) мікроб; 3) початок, джерело. [2, 9,]. Термін **étanchement** перекладається як: 1) втамування (спраги); 2) всмоктування (крові, вологи); 3) осушування (рани) [2].

Зовнішню термінологічну полісемію виділяємо на основі паралельного вживання терміна в кількох терміносистемах, а саме: в лінгвістиці, математиці, фізиці, хімії, біології тощо. Ознака уподібнення виявляється у вказаних терміносистемах із неоднаковим ступенем інтенсивності та стосується різних об'єктів. Спільна ознака кількох значень відображається їхньою мінімальною одиницею – семою. Так, наприклад, у семантиці англійського слова, сема **parameter** (укр. параметр) в математиці означає: *константу у математичному виразі, що вирізняє специфічні випадки, які мають визначене, постійне значення в одному випадку, але відмінні в інших випадках*; у статистиці – це: *величина, яка відповідає одному з членів сімейства розподілу ймовірностей* (наприклад, середнє значення або дисперсію нормального розподілу). Під параметром часто розуміють “дійсне значення”. У медицині параметром вважається зміна, межі якої вказують на величину або функцію, яку неможливо задати прямими методами (наприклад, тиск крові та частота пульсу є параметрами серцево-судинної функції; рівень глюкози у крові є параметром метаболізму вуглеводів. [1]). Семантику французького слова **fragment** об'єднує значення лексичної одиниці **фрагмент**, що в лінгвістиці – *позначає відрізок, який виділяється з мовленнєвого потоку і відтворюється без утрати тотожності в інших лінійних послідовностях*, в математиці – *на частину круга, обмежену дугою а у зоології та анатомії вказує на одну з однорідних ділянок, з яких складаються деякі органи, частини тіла*, [2, 9]. Слово **loge** у французькій мові має такі значення: 1) ложе (органа, судини); 2) гніздо для парування птахів; 3) одиночна камера для буйних психічнохворих; 4) хатинка, маленька кімната; 4) клітка для тварин; 5) ложа (в театрі); 6) масонська ложа [2, 9].

Ще одна класифікація термінологічної полісемії стосується власне лінгвістичної терміносистеми. Тут виділяємо категоріальну багатозначність, під якою розуміємо такий вид багатозначності, що розвивається в результаті метонімічного переносу, в основі якого лежить зв'язок за суміжністю: об'єкт/ наука, хвороба/різновид (наприклад, французький термін **myographie** (укр. *міографія*): 1) *опис м'язів та їхні дії*; 2) *запис м'язових скорочень* [2, 9]. Термін **lumen** перекладається з англійської мови як: 1) *люмен – одиниця світлового потоку, яка дорівнює потоку світла, випромінюваного під постійним кутом, розміром в 1 стерадіан*; 2) *порожнина або канал у середині труби або трубчастого органа* [1]. Ще одним типом полісемії виступає такий, що утворився внаслідок зв'язку між об'єктом та процесом, пов'язаним з цим самим об'єктом. Так, **obstétricie** (з французької) має значення: 1) *акушерство – галузь хірургії, яка займається вагітністю, пологами і раннім післяпологовим періодом*; 2) *майстерність акушера* [2, 9].

Враховуючи кількісні характеристики загальноновживаних значень у семантичній структурі слова під час лексико-семантичного аналізу медичних та парамедичних термінів англійської та французької мов, спостерігаємо слова з високим ступенем полісемії, а також і моносемні терміни. На основі сказаного можемо констатувати, що основні семантичні характеристики в досліджуваних мовних системах дещо відрізняються між собою.

Зіставлення способів інтерпретації (подачі) багатозначних термінів у лексикографічних джерелах показало, що лінгвістичне термінологічне значення у спеціалізованих словниках буває детальнішим, ніж у тлумачному, в той час як тлумачний словник конкретніше представляє загальноновживану семантику.

У співвідношенні інтерпретації семантики лінгвістичних термінів і загальноновживаної лексики викристалізовується закономірність, згідно з якою можемо виокремити три способи відображення взаємозв'язків лінгвістичної та загальноновживаної семантики на рівні окремих слів. Так, відображення першого типу в спеціальних та тлумачних словниках стосується наявності тих лінгвістичних значень, що подаються тільки в одному з названих видів словників. Другий тип співвідношення лінгвістичної семантики в спеціальних та тлумачному словниках характеризується повним збігом семантичних ознак. І третій – це частковий збіг в інтерпретації лінгвістичної семантики полісемічних термінів у спеціальних і тлумачному словниках має вияв у багатьох варіантах.

Найпоширенішим же в досліджуваному нами матеріалі виявилось таке співвідношення, згідно з яким частина семантичної кваліфікації терміна у спеціальних словниках повністю покриває лінгвістичну інтерпретацію тлумачного словника.

Семантика лінгвістичних термінів у вказаних мовах постає у вигляді певним чином організованого простору, в якому слова та їх семантичні ознаки чітко впорядковані. *Семантичним простором* вважаємо спільну смислову основу, яка в поєднанні з акустико-графічним образом забезпечує йому цілісність, економність збереження в пам'яті та динамічність у спілкуванні. Статистичні дані стосовно кількісного співвідношення ознак у семантичному просторі двох мов свідчать про те, що англійські лексичні одиниці зі спеціальними значеннями в лінгвістиці характеризуються набагато ширшою загальноповживаною семантикою, ніж їхні французькі відповідники. Лінгвістична термінологічна семантика в семантичному просторі французької та англійської мовних систем розвинена майже однаково. Таким чином, можемо констатувати, що дослідження семантики медичних та парамедичних термінів англійської та французької мов виявило спільні та відмінні риси в їхній системно-структурній організації, поглибило знання про теоретичну базу співвідношення лінгвістичної термінології та загальнолітературної мови двох споріднених мовних систем – англійської та французької –, а також визначило не лише місце й роль медичних і парамедичних термінів у системах згаданих мов, але й вказало на їх потенційну здатність пов'язуватися з елементами різних лексичних груп і підгруп.

Література. 1. Англо-український ілюстрований медичний словник Дорланда. – Львів: Наутилус, 2003. – Т.1. – 1354 с. 2. Гак В.Г., Ганшина К.А. Новый французско-русский словарь: 3-е изд., испр. – М.: Рус.яз., 1997. – 1195с. 3. Гальперин И.Р. Большой англо-русский словарь. – М.: Русский язык, 1979. – Т.1. – 822 с. 4. Ермакова О.П. Вторичная номинация в семантической структуре многозначных производных слов // Способы номинации в современном русском языке. – М., 1962. – С. 109-123. 5. Земская Е.А. Словообразование как деятельность. – М.: Наука, 1992. – С. 18. 6. Ковалев М.А. Новое в словообразовательной системе современного французского языка // Матеріали ІХ міжнародної конференції “Франція та Україна: Науково-практичний досвід у контексті діалогу національних культур”. – Дніпропетровськ, 2003. – С. 150-151. 7. Мешков О.Д. Семантические основы словосложения английского языка. – М.: Наука,

1986. – 209 с. 8. Русско-французский медицинский словарь. – М.: Рус. яз., 1988. – 576 с. 9. Французско-русский медицинский словарь: 2-ое изд., испр. – М.: РУССО, 2000. – 672 с. 10. Щерба Л.В., Матушевич М.И. Русско-французский словарь: 15-е изд., – М.: Рус. яз., 1997. – 848 с.